

Versie: 25 mei 2021

N.V. Rotterdamsche Tramweg Maatschappij

© Allan Kleiweg

Zeeuws trambedrijf: ABT

Profiel Stoomtramweg-Maatschappij Antwerpen – Bergen op Zoom – Tholen

- Naam trambedrijf: **Stoomtramweg-Maatschappij Antwerpen – Bergen op Zoom – Tholen (ABT) / SA Tramway d'Anvers à Merxem (TAM)**
- Opgericht ABT: Op 17 april 1882 te (onbekend) door C.A. Daverveldt ?
- Opgericht TAM: Op 21 december 1886 te (Antwerpen) door ABT
- Vervoergebied: Tholen, Brabant en Vlaanderen (ABT: één lijn)
- Spoorbreedte: 1067 mm
- Eerste tramdienst: 15 september 1882 (Bergen op Zoom – Tholensche Veer)
- Laatste tramdienst: 29 juni 1934
- Bedrijfseinde: 29 juni 1934, opgegaan in de BBA
- Route tramlijn A: Antwerpen-Klapdorp – Antwerpen-Dam – Antwerpen-Luchtbal – Bevende Brug – Kruiske – Boomke Redoute – Blauwhoef – Beirendrecht-Dreihoeck – Santvliet Grens – Kabeljauw – Ossendrecht – Hoogerheide – Nederheide – Bergen op Zoom – Vogelenzang – Slikkenbrug – Tholen (ABT, 55 km)
Deels ook wel omschreven als Klapdorp (Antwerpen) - Eeckeren – Hoevenen – Stabroek – Blauwhoef – Beerendrecht – Sandvliet – Ossendrecht – Hoogerheide – Woensdrecht – Bergen op Zoom
- Route tramlijn B: Merksem (Antwerpen) – Blauwhoef – Sandvliet Grens (TAM)
- Route tramlijn C: Eeckeren – Lillo (TAM, kruiste bij Blauwhoef de hoofdlijn)
 - o Een groot deel van het gebied van deze tramlijn is herontwikkeld tot havengebied. Lillo en Kruisweg zijn omstreeks 1965 afgebroken. Hier ligt nu het Kanaaldok
- Route tramlijn D: Klapdorp – Merxem (TAM-paardentramlijn)
- Rijdend materieel: - Twee BT-stoomlocs 1-2, Schweizerische Lokomotiv- und Maschinenfabrik Winterthur, Winterthur, Zwitserland (1882), vanaf 1886: ABT
- Drie vuurloze ABT-stoomlocs 3-5, Evrard, van Duyl & de Kruijff, Delfshaven (1882), aangekocht in 1887
 - o Fabriek heette na overname in 1885 'Machinefabriek Delfshaven', en was verbonden aan Scheepswerf 'Delftshaven', aan de Voorhaven, van later A.C. de Ridder

- Deze locs werden eerst door de West-Friesche Tramweg-Maatschappij (WFTM) ingezet op de twee gescheiden delen van de lijn Hoorn – Enkhuizen (op het middendeel waren in 1883 nog geen sporen aangelegd). De WFTM was opgericht door De Kruijff, die mede-eigenaar was van Machinefabriek Evrard, van Duyl & de Kruijff (1871-1884). H. de Kruijff was vennoot van 'Figuee & De Kruijff, ingenieurs', vanaf 1886 Nederlands agent van locomotiefabrikant Krauss. Niet geheel zeker is of de De Kruijff van de WFTM en de De Kruijff van Krauss, dezelfde persoon zijn, maar waarschijnlijk is het zeker wel
- Vermoedelijk zijn de locs in grote lijnen ontworpen naar het voorbeeld van de Winterthur-locs van de RTM-stoomtramlijn naar Schiedam
- Loc 5 werd in 1891-92 bij Backer & Rueb hersteld en gemoderniseerd voor Hfl. 5.320,10
- Loc 3 werd eigen beheer te Merksem gemoderniseerd (kosten: Hfl. 3.043,60). Loc 4 werd in 1895 in eigen beheer te Bergen op Zoom opgeknapt
- Zie ook vervolgartikel 'Profiel RTM-tramlijn Enkhuizen – Hoorn' via hoofdstukartikel 'De RTM buiten haar regio'.
- Vijf ASL/TAM/SNCV-stoomlocs 6-10, Cockerill (1887), drie locs reden als ASL-loc, de andere twee als ABT-loc
- Eén TAM/SNCV-stoomloc 11 (maar in gebruik bij TAM), Backer & Rueb, Breda (1888)
 - In 1894 aan SNCV verkocht en daar als enig 'Backertje' van de NMVB/SNCV (locnr. 737), afgevoerd omstreeks 1910
- Twee ASL-stoomlocs 12-13, Backer & Rueb, Breda (loc 12: 1889 / loc 13: 1891). In 1894 overgenomen door ABT, maar met behoud van oude nummerplaat en ASL-vermelding. In 1933 afgevoerd
- Twee ABT-stoomlocs 14-15, Thiriau (loc 14: 1901 / loc 15: 1906). In 1937 door BBA gesloopt
- Drie ABT-stoomlocs 16-18, Backer & Rueb, Breda (1903), gebouwd t.b.v. de niet voltooide MET-tramlijn Gouda – Schoonhoven. De ABT kocht de MET-locs 23 en 24 in 1911, loc 22 volgde in 1913. Locs 23 en 24 worden de ABT-locs 16 en 17, terwijl loc 22 de ABT-loc 18 werd
- Gesloten 2-assige rijtuigen 1-5, Beijnes, Haarlem (1882)
- Gesloten 4-assige rijtuigen 6-8, Beijnes (1887)
- Gesloten 4-assige rijtuigen 9-10, Beijnes (1914)
- Gesloten 4-assige rijtuig 11, Nijmeegsche Machinefabriek (1904), in 1914 door de ABT overgenomen van de NmTM, Nijmegen
- Gesloten 4-assige rijtuig 12, Métallurgique, Tubeke (1898), in 1914 door de ABT overgenomen van de NmTM, Nijmegen
- Gesloten 4-assige rijtuigen 13-14, Allan (1910), in 1922 door de ABT overgenomen van de GWSM (de eveneens internationale tramlijn Lichtenvoorde – Bocholt)
- Gesloten 4-assige rijtuigen 15-16, Herbrand (1883), ex-IJSM in 1924 door de ABT overgenomen van de MET (ex MET 15 en 19). Rijtuig 15 is in 1925 verbouwd tot motorrijtuig
- Geregeld werd verschillend NMVB/SNCV-materieel ingezet op

de ABT- en TAM-tramlijnen

Dochter-
ondernemingen:

- Het Belgische **SA Tramway d'Anvers à Merxem** (TAM) was geheel in bezit en onder controle van ABT (had dezelfde directie)
- **SA Tramway du Nord d'Anvers** (TNA)
- **Antwerpen – Sandvliet – Lillo** (ASL)
- **Antwerpen – Brasschaat** (ABG)
- Zoals men ziet bestierde de ABT een kluwen aan werkmaatschappijen

- Verdere informatie:
- Opricht op 17 april als **NV Stoomtramweg Bergen op Zoom – Tholen** (BT), op 22 juni 1882 gewijzigd in **Stoomtramweg-Maatschappij Bergen op Zoom – Tholen** (BT). Op 6 juli 1886 werd een nieuw bedrijf gevormd; **Stoomtramweg-Maatschappij Antwerpen – Bergen op Zoom – Tholen** (ABT).
 - De tramlijn reed dwars door het centrum van Bergen op Zoom, o.a. via de Steenbergsche Straat, maar op marktdagen reed de tram om het centrum heen, over raccordement-spooren van de SS, die voor dit doel van een derde rail waren voorzien.
 - De lijn werd in 1887 verlengd naar Antwerpen.
 - Het Vlaamse deel van de hoofdlijn werd door de TAM (dus ABT) geëxploiteerd, maar formeel gezien betrof het een NMVB/SNCV-lijn. Op nummerplaten van de locomotieven stond derhalve vermeld: "**S.N.C.V. Anvers – Sandvliet – Lillo**" (ASL). De tramlijn was in Vlaanderen ook door de NMVB/SNCV aangelegd.
 - Het Nederlandse deel van de lijn gold als een ABT-lijn.
 - TAM kreeg van de NMVB/SNCV op 10 augustus 1887, 22 dagen na de ingebruikname van de lijn, de opdracht de om ook de exploitatie van de tramlijn naar Brasschaat (ABG) te verzorgen.
 - In 1919 werd het spoor tussen Antwerpen en Zandvliet (België) versmald naar 1000 mm, aansluitend op de rond Antwerpen gangbare spoorbreedte.
 - In 1931 werd het inmiddels versmalde voormalige ABT-traject Antwerpen (B) – Kabeljauw (NL) geëlektrificeerd.
 - Bij station Vogelenzang was een aansluiting op de ZNSM-stoomtramlijn naar Steenberg, vanwaar weer een aansluiting was op de RTM-stoomtramlijn naar Anna Jacobapolder (en het veer naar Zijpe). Het is niet uit te sluiten dat voor 1919 er enige materieeluitwisseling heeft plaatsgevonden of dat in België gebouwd materieel langs deze route naar Rotterdam is getransporteerd. Overigens beschikte de

- RTM ook over een eigen kadespoor op de Rotterdamse Stieltjesstraat, waar transport per schip kon worden afgewikkeld.
- Op 29 juni 1934 fuseerde zes Brabantse tramwegbedrijven (ABT, HB, HHVO, TM, ZNSM en ZSM) tot de BBA.
 - Het stationsgebouw te Vogelenzang (bij Halsteren) is behouden gebleven. Het is thans een restaurant.
 - Voor sommige plaatsnamen werden meerdere schrijfwijzen gebruikt. Antwerpen / Anvers. Kabeljauw / Kabeljouw. Sandvliet / Santvliet. Enzovoort.
 - N.B. Bovenstaande informatie is incompleet en lijkt hier en daar wat tegenstrijdig. Meer research is gewenst.

ABT-tram te Bergen op Zoom, circa 1885 .

Bij ABT-station Vogelenzang kon worden overgestapt op de RTM-stoomtram naar Steenberg, NB.

Bronnen:

- Ir. S. Overbosch, De stoomlocomotieven der Nederlandse tramwegen (2e druk) (Culemborg/Haarlem, Nederland: De technische Uitgeverij H. Stam N.V., 1957), ISBN: onbekend, 194 bladzijden.

- A. Dijkers, De rijtuigen van de Nederlandse stoomtramwegen (Leiden, Nederland: N.V.B.S., 1987), ISBN: 90-9001756-9, 230 bladzijden. NVBS-boekenreeks deel 15 .

Bron knipsel 'Tram-station Bergen-Op-Zoom': Krantenbank Zeeland: dagblad 'Ierseksche en Thoorsche Courant' van 30 augustus 1913, bladzijde 5. Auteur onbekend. Link naar originele publicatie:

<https://krantenbankzeeland.nl/issue/itc/1913-08-30/edition/0/page/5> .

- Afbeelding 77b.1: ABT-stoomtram te Bergen op Zoom. Fotograaf onbekend. Coll. Oud Bergen op Zoom.

- Afbeelding 77b.2: Station Vogelenzang - Prentbriefkaart, fotograaf onbekend. Bron:

www.indebuurt.nl/bergenopzoom .